

חנוכה

קראו בזהירות את הקטעים הבאים, למרות שחלקם מוכרים והשוו אותן בשתי נקודות:
א. למה בכלל חוגגים חנוכה ב. למה החג נמשך 8 ימים

1. תלמוד בבלי מסכת שבת דף כא עמוד ב

מאי חנוכה? דתנו רבנן: בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה.

ספר מקבים א פרק ד

(לה) וידבר יהודה ואחיו אל העם לאמור. (לו) הן האויב ניגף לפנינו, ועתה עלה נעלה וטיהרנו את מקדש ה'. (לז) וייקהלו כל אנשי הצבא ויעלו יחדו על הר ציון. (לח) ויהי בראותם את המקדש כי שמם, ואת המזבח כי חולל, והדלתות שרופות באש והלשכות נהרסות, ועשב השדה צמח בכל גבולו מסביב. (לט) ויקרעו את בגדיהם ויזרקו עפר על ראשם ויתאבלו מאוד. (מ) ויריעו בחוצרות תרועה, ויפלו על פניהם ותעל שוועתם השמימה. (מא) ויצווה יהודה את גדוד אחד מאנשיו לצור על המצודה עד טהרם את המקדש. (מב) ויבחר מן הכהנים אשר לא נטמאו ואשר לא עזבו את ברית אלוהיהם, ויצווים לטהר את המקדש ולהשליך את האבנים אשר נטמאו אל מקום טמא. (מג) ויראו את מזבח העולה כי חולל, ויועצו לב יחדו כדת מה לעשות. (מד) ותהי העצה היעוצה לנתוך את המזבח עד רדתו, לבלתי היות להם למכשול, יען כי חיללוהו זרים. וייתצו אתו. (מה) ויניחו את האבנים על הר הבית אל מקום פלוני אלמוני, עד אשר יקום נביא בישראל להורותם את אשר יעשו. (מו) ויקחו אבנים שלמות אשר לא עלה עליהן ברזל, ככתוב בתורת ה' ויבנו מזבח חדש כתבנית הראשון.

(מז) וישובו לבנות את פרצי המקדש ואת כל אשר מבית להיכל, ויחטאו את החצר ואת כל אשר בו. (מח) ויחדשו את כל כלי הקודש, וישימו את המנורה אל ההיכל ואת מזבח הקטורת ואת שולחן הפנים. (מט) וישימו את הקטורת על המזבח, ועל המנורה העלו את נרותיה להאיר במקדש. (נ) ויתנו את לחם הפנים על השולחן, ואת הפרוכת המסך על הארון, ותכל כל העבודה כאשר בתחילה. (נא) ויהי ביום החמישי ועשרים לחדש התשיעי הוא כסלו, בשנת שמונה וארבעים ומאה, וישכימו בבוקר ויעלו עולות על המזבח החדש כמשפט. (נב) ויחנכו את המזבח בעצם היום אשר טמאו אותו הגויים, ויהללו לה' בשירים ובכינורות בחלילים ובמצלצלים. (נג) ויפלו על פניהם וישתחוו לה' על אשר נתן להם עוז ותשועה. (נד) ויחוגו את חנוכת המזבח שמונת ימים, ויעלו עולות ותודות בשמחת לבבם. (נה) ויפארו את פני ההיכל בעטרות ובמגיני זהב ויחטאו את השערים ואת לשכות הכהנים, וישימו את הדלתות. (נו) ותהי שמחה גדולה בכל העם, כי גלה ה' את חרפת הגויים מעליהם. (נז) ויצווה יהודה ואחיו וכל קהל ישראל לחוג את חנוכת המזבח ביום החמישה ועשרים לחדש כסלו שמונת ימים מדי שנה בשנה בהלל ובתודה לה'.

2. ספר מקבים ב פרק א

(יא) ויהי בשנת מאה שמונים ושמונה, וישובו ויכתבו להם את הדברים האלה. (יב) אנשי יהודה וירושלים והזקנים, לאריסטובולוס אוּמֵן המלך תלמי ממטה הכהנים המשוחים, וליהודים אשר במצרים, שלום וישע. (יג) הננו מברכים את ה' אלוהינו אשר הציל את נפשנו מצרה גדולה להתייצב לפני מלך אדיר ונורא. (יד) כי הוריש ה' את אויבינו מעירנו הקדושה, ויפיצם בגבולי ארץ פרס... (כא) ועתה כי יש את נפשנו לחוג את יום חנוכת המזבח בעשרים וחמש לחודש כסלו. לא חדלנו מהודיע אתכם לחוג אותו עמנו. (כב)

וחגותם אותו כימי חג הסוכות, וכיום אשר מצא בו נחמיה את אש הקודש בשובו לבנות את המקדש ואת המזבח, ויקרב עליו עולות וזבחים לאלוהים. (כג) כי כאשר הוגלו אבותינו ארצה פרס, לקחו הכוהנים הקדושים את האש בסתר מעל המזבח, ויטמנו אותה בשוחה עמוקה ויבשה לשומרה, ולא ידע איש את מקומה. (כד) ויהי מקץ ימים רבים, בנטות ה' את חסדו עלינו, והמלך שלח את נחמיה ירושלימה. (כה) ויקח מבני הכוהנים אשר טמנו את האש, וישלחם לבקשה. (כו) אולם כאשר הוגד לנו לא מצאו את האש, כי אם מים קפואים מצאו תחתיה, ויצו נחמיה לשאוב את המים ולהביאם. (כז) ויהי בהקריבם את קורבן ה', ויצו אותם לזרוק מן המים על העצים ועל הקורבן אשר על המזבח, ויעשו כן. (כח) אחרי כלותם, והשמש יצאה על הארץ, והעבים נפוצו, והנה אש אלוקים מתלקחת בקורבן, וישתומם כל העם מסביב. (כט) ויפלו הכוהנים וכל העם וישתחוו, עד כי אוכל הקורבן. (ל) ויתפלל יונתן אל ה', ונחמיה וכל העם ענו אחריו ויאמרו:

(לא) ה' אלוקים יוצר ובורא הכל, עזוז ונורא צדיק ורחום, אתה לבדך מלכינו ומושיענו. (לב) ה' הצדיק הפותח ידו הרחבה לכל חי, אלוקי האלוקים ואדון העולם, הפודה את עמו ישראל מכל צרותיו, אתה בחרת באבותינו וקידשת אותם לעבודתך. (לג) רצה נא את הקורבן הזה בעד עמך ישראל, ושמר את נחלתך וברכה. (לד) קבץ את פזורי עמך ופדה אותם מיד הגויים, פקח עינך וראה את חרפתם, כי תועבת כל אדם המה, למען ידעו הגויים כי אתה ה' אלוהינו. (לה) שפוך חמתך על צוררי עמך, אשר בשרירות לבם השפילונו עד ארץ. (לו) תביאנו ותטענו בהר נחלתך, כאשר אמר משה עבדך. (לז) ככלותם להתחנן, וישירו הכוהנים בהלל והודות לה'. (לח) ויהי כי אוכל הקורבן, ויצו נחמיה לצקת את המים הנותרים על הרצפה, ותלהט להבה ותבלע אותה האש מעל המזבח. (לט) ויוגד למלך פרס כי מים נמצאו במקום אשר טמנו כוהני הגולה את האש, ויבעירו אש בקורבן אשר הקריב נחמיה, וידרוש ויחקור לדעת אם כן הוא. (מ) וימצא כי אמת ונכון הדבר, ויקדש את המקום ויגדור אותו גדר, ויתן מתנות יקרות לכל אשר מצאו חן בעניו. (מא) ויקרא נחמיה את שם המקום ההוא הפטר, לאמור קודש הוא. ואחרים קראו לו נפטר.

פרק ב [דברי ירמיהו על שמירת האש]

(א) וגם נמצא כתוב בספרים, כי ירמיהו הנביא צוה לגולים לקחת את האש ולטמנה כאשר אמרנו. (ב) גם נתן להם את ספר תורת ה' לבל ישכחוה, ולבבם לא יפתה לסור מן הדרך, בראותם את פסילי זהב וכסף בגאון תפארתם. (ג) וישנן להם דברים רבים ונכוחים, לבל תמוש תורת ה' מלבבם. (ד) וגם זאת נמצא כתוב, כי הגיד להם על פי ה', לשאת אתם את אוהל מועד ואת הארון.

(ה) ויהי בבואם ההרה אשר עלה עליו משה לראות את הארץ, וימצא ירמיהו שם מערה ויסתר בה את האוהל ואת הארון ואת מזבח הקטורת, ויסתום את פיה. (ו) ומקצת האנשים אשר הלכו אתו בקשו לעשות להם אות, וילאו למצוא את המערה. (ז) וישמע ירמיהו ויגער בם ויאמר, אל ידע איש את המקום, עד אשר יקבץ ה' את עמו ונתן להם רחמים. (ח) אז יגלה ה' את המקום, וכבוד ה' יופיע בענן, כאשר היה בימי משה ובימי שלמה בהתחננו אל ה' לקדשו. (ט) ויספר להם ירמיהו את חכמת שלמה ואת הקורבנות אשר הקריב עת חנוכת המזבח, ככלות להקים את מקדש ה'. (י) וכאשר התפלל משה, ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה, כן נענה גם שלמה בתפילתו. (יא) כי אש ירדה מן השמיים ותאכל את העולה ואת הזבחים. (יב) וכאשר דרש משה את שעיר החטאת והנה שורף ולא אכל ממנו איש, כן עשה שלמה בהקריבו את קורבנותיו לה' שמונת ימים.

(יג) כל הדברים האלה נמצאו בדברי הימים הנכתבים בימי נחמיה. (יד) וכאשר דרש נחמיה אל ספרי דוד והמלכים והנביאים, ואת אשר כתבו בדבר הקורבנות ויאספם לאסיפה. (טו) כן עשה גם יהודה, כי אסף אסף את הספרים אשר נפוצו והתפזרו בסערת המלחמה בארץ. (טז) והם למשמרת בידינו, ואם נכספתם להם, שלחו נא אלינו ושלחנום לכם. (יז) ועתה כתבנו לכם את כל הדברים האלה, למען תחוגו עמנו את החג הזה כאשר יאות לכם.

(יח) והננו מייחלים לה' אלוהינו אשר פדה את עמו, והשיב לנו את נחלתנו ואת הממלכה ואת עבודת הכהונה כאשר הבטיחנו בתורתו הקדושה. (יט) כן ירחם עלינו ויקבץ נידחנו מתחת כל השמיים, להביא אותם אל ארץ קודשינו, כאשר החל לחלץ אותנו ממצוקותינו ויטהר את בית מקדשו.

(כ) ואת מעשי יהודה המכבי ואחיו ואת טהרת המקדש מטומאתו, ואת חנוכת הבית ואת מלחמות אנטיוכוס המפואר ובנו אאופטר. (כא) ואותות השמיים אשר ראו האצילים והמקנאים לעדת ישראל. (כב) איכה גדודי מצער הניסו חיל גדול מן הגויים, וירדפו אחריהם ויבזו את ארצם. (כג) ואת פדות קריתנו הקדושה ואת בנין הבית המפואר על פני כל הארץ. (כד) וכאשר הוקמו בחסד ה' עלינו כל חוקותיו ומשפטיו אשר כמעט הופרו בארץ.

3. עיינו והשוו ל:

- מלכים א יח יט - מ
- דברי הימים ב ז א - יא
- ויקרא ח ט עברו מהר על העלילה והתמקדו בפסוק הסיום
- מעמד הר סיני

4. תלמוד בבלי מסכת יומא דף כא עמוד ב

אמר מר: ועשן המערכה. ומי הוה עשן במערכה? והתניא: חמשה דברים נאמרו באש של מערכה: רבוצה כארי, וברה כחמה, ויש בה ממש, ואוכלת לחין כיבשין, ואינה מעלה עשן! - כי קא אמרינן - בדהדיוט, דתניא: +ויקרא א+ ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח - אף על פי שאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. רבוצה כארי? והתניא, אמר רבי חנינא סגן הכהנים: אני ראיתיה, ורבוצה ככלב! - לא קשיא; כאן במקדש ראשון, כאן - במקדש שני.

5. משנה מסכת סוכה פרק ד

משנה ח

ההלל והשמחה שמונה כיצד מלמד שחייב אדם בהלל ובשמחה ובכבוד יום טוב האחרון של חג כשאר כל ימות החג סוכה שבעה כיצד גמר מלאכול לא יתיר סוכתו אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יום טוב האחרון של חג:

משנה ט

ניסוך המים כיצד צלוחית של זהב מחזקת שלשת לוגים היה ממלא מן השילוח הגיעו לשער המים תקעו והריעו ותקעו עלה בכבש ופנה לשמאלו שני ספלים של כסף היו שם רבי יהודה אומר של סיד היו אלא שהיו מושחרין פניהם מפני היין ומנוקבין כמין שני חוטמין דקין אחד מעובה ואחד דק כדי שיהו שניהם כלין בבת אחת מערבי של מים מזרחי של יין עירה של מים לתוך של יין ושל יין לתוך של מים יצא רבי יהודה אומר בלוג היה מנסך כל שמונה ולמנסך אומרים לו הגבה ירך שפעם אחת ניסך אחד על גבי רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן:

פרק ה משנה ג

מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין ולא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה:

6. תוספתא מסכת סוכה (ליברמן) פרק ד

הלכה ב

חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין לפניהן באבוקות ואומרי' לפניהם דברי תושבחות מה היו אומרין אשרי מי שלא חטא וכל מי שחטא ימחל ויש מהן או' אשרי ילדותי שלא ביישה את זקנותי אילו אנשי מעשה ויש מהן שהיו אומ' אשריך זקנתי שתכפרי על ילדותי אילו בעלי תשובה

הלכה ד

מעשה ברבן שמעון בן גמליאל שהיה מרקד בשמנה אבוקות של אור ולא היה אחד מהן נוגע בארץ וכשהוא משתחוה מניח אצבעו בארץ על גבי הרצפה שוחה ונושק וזוקף מיד

7. פסיקתא רבתי

הפסיקתא שבידינו (דפוס ראשון פראג תי"ג-ט"ו) נסדרה בשנת תשע"ז לחורבן כמו שנמצא כתוב בתוכה (פסקא א'): "הרי כמה זמן שחרב בית חיינו הרי שבע מאות ושבעים ושבע". זמן חיבורה הוא שנת 845. נמצאו בה פסקות רבות שאינן נמצאות בפסיקתא דרב כהנא .

במקום פסקא אחת לחנוכה, "ויהי ביום כלות משה", מצויות בפסיקתא רבתי עוד שבע פסקות אחרות :

מזמור שיר חנוכת הבית ,

ביום השמיני נשיא ,

ויקח אליהו ,

ותשלם כל המלאכה ,

ויהי המקריב ,

והיה בעת ההיא ,

למנצח על הנגינות .

ייתכן שהפטירו פסקא לכל יום מימי חנוכה.